

PROJEKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Téma:

***Fenomén internetové svobody v kontextu současných
ne/demokratických režimů***

(Je internet hrozbou či výzvou pro politické režimy ?)

Sabina Ali

alisabina@seznam.cz

magisterský studijní obor politologie, IPS, FSV, UK

zpracováno: 15.5.2012

Již více než 20 let internet doprovází naše životy a dnes je pro velkou část světa neodmyslitelnou součástí každodenní existence. Jeho role v dějinách lidstva je i za tuto krátkou dobu zcela zásadní. Internet se stal médiem, které na nás neustále chrlí nespočet informací, avšak na rozdíl od rozhlasu, tisku, nebo běžného televizního vysílání máme možnost se na jeho charakteru bezprostředně podílet.

Jako jakékoliv informační médium je i užívání internetu jednoznačně spjata se svobodou vyjadřování. Měla by být zajištěna ochrana soukromých dat a informací, stejně jako diskrétnost osobní komunikace uživatelů, opak je však (jak bude popsáno v práci) pravdou. Kontrola internetu existuje, i když její podoby, účel a míra intenzity jsou rozličné. Například není pochyb, že se uživatelé internetu mnohdy dobrovolně dělí s širokým okolím o své intimní informace (například na Facebooku, nebo Twitteru), aniž by si připouštěli jakékoliv zneužití. Tento fakt bych však v této práci primárně ponechala stranou. Hlavním tématem této práce bude studium problematiky kontroly (sledování, cenzury apod.) internetu ze strany současných politických režimů, a to jak liberálně demokratických, tak režimů, které považujeme za nedemokratické anebo za tzv. neliberální demokracie.

Svoboda vyjadřování a právo na ochranu osobních dat jsou s liberální demokracií nerozlučnými partnery. Tento předpoklad však může být vyvrácen tím, že se i v dnešních liberálních demokraciích setkáváme s internetovou cenzurou. Záleží však na tom, co si pod pojmem svobodné vyjádření představíme – dětskou pornografii, tvrdé násilí, rasistická hesla?? Podobný obsah je totiž v mnohých liberálních demokraciích cenzurován, což však není morálně neospravedlnitelné. Pokud však liberální demokracie mají nástroje, kterými dokážou internetový obsah filtrovat, jak si můžeme být jistí, že tyto mechanismy nepoužijí i v jiných případech pro svou potřebu a dokonce – proti nám samotným? U liberálních demokracií je tato otázka nsnadno zodpověditelná, avšak je možné, ba nutné, si ji položit. V současné době vyvolala jistou vlnu pobouření dohoda ACTA (*Anti-counterfeiting Trade Agreement*), se kterou je spojena problematika autorských práv a ochrany duševního vlastnictví. ACTA má podle mnohých omezovat i svobodné internetové vyjádření, což je důvodem, proč nás toto téma bude v práci také zajímat. Podíváme se na něj však pouze z užšího úhlu pohledu zaměřeného na omezování internetového obsahu ze strany vládnoucích režimů – tedy na možné problematické aspekty ACTA, jenž by mohly svobodu internetu omezovat.

Na druhou stranu si ale také musíme uvědomit, že velká část světové populace nežije v liberálních demokraciích, ale v zemích, které jsou buď nedemokratickými nebo v těch, které svým charakterem režimu stojí na pomezí mezi klasickými liberálními demokraciemi a nedemokratickými režimy. Ty můžeme pracovníě pro účely této práce nazvat *režimy hybridními*. V těchto státech je internet kontrolován a cenzurován zcela běžně. Určitý obsah, který je demokratickému světu běžně přístupný je mnohými takovými režimy považován za přísně pohoršující nebo nežádoucí. Množství kontrolovaných, zakázaných ale hlavně cenzurovaných dat je zde obrovské. Problematické je však to, jak tuto kontrolu efektivně zajistit. Zajištění musí být takové, aby nedošlo k rozšíření „podvratných“ informací nebo například disidentských kruhů (organizovaných a působících výhradně na internetu). V opačném případě se mohou nedemokratické režimy dostat do existenčních problémů, protože komunikační sítě internetu jsou bez efektivních technologických nástrojů filtrace dat naprosto neomezené a nežádoucí informace se mohou rozšířit během několika chvil. Technologická vyspělost je jedním předpokladem efektivní cenzury a kontroly webu, avšak akceschopnost, moc režimu a odhodlanost obyvatel proti němu bojovat jsou aspekty dalšími, které sílu internetového disentu taktéž ovlivňují. Přesto je svoboda internetu jen těžko ohraničitelná. Pokud se na tomto místě poohlédneme do minulosti na charakter informačních médií ve druhé polovině 20. století, je jasné, že se dnešní nedemokratické režimy musí vypořádávat se zcela novým fenoménem.

Z této úvahové části tedy vyplývají základní motivy celé práce. Zastřešujícím tématem je internet a jeho svobodnost vs. nesvobodnost měřena mírou kontroly (například formou cenzury) ze strany vládnoucího režimu, kterým může být jak liberální demokracie, tak nedemokratický či *režim hybridní*.

Cíle práce tak budou:

1. Obecné zmapování problematiky kontroly internetu, a to v demokratických, nedemokratických a *hybridních* režimech
2. Vzájemné srovnání těchto režimů z pohledu míry internetové svobody za pomocí konkrétních případů.

3. Pokus o rozdělení nedemokratických režimů na *staré* (neschopné dosáhnou efektivní kontroly internetu) a *nové* (dokážou efektivně internet kontrolovat).

Na základě těchto tří hlavních cílů se budu snažit ověřit následující hypotézy:

1. okruh hypotéz:

- Rozsah kontroly internetu je v kontextu těchto režimů odlišný, přičemž demokratické režimy se v rámci využívání různých nástrojů internetové kontroly zaměřují ve všech úrovních na ochranu základních lidských práv, právního řádu a bezpečnosti státu i jeho občanů.
- Nedemokratické státy a státy, kde vládne tzv. *hybridní* režim svou kontrolou internetu směřují především k ochraně režimu samotného, i když mohou na venek deklarovat důvody kontroly internetu identické s liberálními demokraciemi.

2. okruh hypotéz:

- Ačkoliv jsou tyto režimy kvalitativně odlišné, může i liberální demokracie svými restriktivními zásahy do internetového obsahu omezovat svobodu jednotlivce, což je v rozporu s jejími základními principy.
- Můžeme tak najít určité podobnosti mezi liberálními demokraciemi - jejich kontrolou internetu, a nedemokratickými či hybridními režimy.

Metodologie práce vyplývá z výše popsané struktury cílů a hypotéz. Celkově bude rozdělena do několika tematických oddílů, přičemž bude využito několika vybraných případových studií konkrétních režimů.

První částí je teoretické zakotvení celého tématu, v rámci kterého si určíme základní pojmosloví, jenž bude pro celou práci klíčové. Pojmy jako liberální demokracie, základní práva a svobody, nedemokratický režim, již zmíněný pracovní termín *hybridní režim* apod. je nutné si jasně vymežit a to vše v konfrontaci s odbornými pracemi věnovanými tématům svobody, demokracie či nedemokratickým režimům. Nebude zde chybět ani právní kontext celé problematiky internetové svobody, který se však pokusím v nejvyšší možné míře omezit

pro potřeby této práce. V tomto oddílu bud zahrnuta také otázka ACTA , nebo legislativy EU týkající se internetové svobody.

Druhá část se již bude ubírat obecným popisem základních rysů internetové kontroly ze strany demokratických, nedemokratických a *hybridních* režimů, a to na základě teoreticko-empirických děl zabývajících se již problematikou hlubší souvislosti mezi internetovou svobodou a politickými režimy. Na konci této části se pokusím shrnout poznatky a pokusit se ověřit první okruh hypotéz.

Třetí část se empiricky zaměří na srovnání všech třech režimů ve vztahu k internetu, což se bude zakládat na případových studiích vybraných zemí. Vzhledem k rozsahu práce a snaze dosáhnout spíše kvalitativních závěrů jsem se rozhodla zde podrobněji uvést jen několik málo příkladů, avšak v průběhu práce se budu opírat i o empirická data jiných než těchto zemí, čímž se budu snažit globálně dokreslit celý kontext tématu. Za demokratické režimy jsem vybrala USA a případ České republiky. Problematika EU a jejích opatření bude, jak již bylo zmíněno, zahrnuta v prvním obecném oddílu. Nedemokratické režimy budou reprezentovat Čína, Bělorusko a rámcově také Kuba. *Hybridní* režimy (dle našeho vymezení) bude zastupovat Rusko. I zde se budu v závěru kapitoly snažit ověřit platnost tentokráte již druhého okruhu hypotéz

Závěrečná kapitola bude shrnutím všech poznatků z kapitol předchozích a zároveň se zde pokusím o vymezení základních teoretických výstupů celé práce.

Předběžná osnova:

Úvod

1. *Teoretické vymezení tématu*
 - a. teoretický základ
 - b. upřesnění terminologie
 - c. právní rámec internetové svobody (ACTA, EU).
2. *Obecný popis charakteru internetové kontroly v nedemokratických a liberálně demokratických režimech*
 - a. ověření 1. okruhu hypotéz
3. *Srovnání internetové kontroly obou režimů za pomoci případových studií konkrétních vybraných zemí*

- a. Nedemokratické režimy – Čína, Bělorusko, Kuba
- b. Liberální demokracie – USA, ČR
- c. *Hybridní* demokracie - Rusko
- d. Ověření 2. okruhu hypotéz

Závěr

Předpokládaný seznam zdrojů:

- ARENDR, Hannah. (1996) *Původ totalitarismu I-III. (I. Antisemitismu, II. Imperialismus, III. Totalitarismus.)* Praha: OYKOMENH.
- ARON, Raymond (1993). *Demokracie a totalitarismus*. 2. vyd. Brno: Atlantis.
- ARON, Raymond. (1992). *Esej o svobodách: zkoumání moderní civilizace*. Bratislava: Archa.
- Bernstein, J. (1995). *Recovering ethical life: Jürgen Habermas and the future of critical theory*. New York, NY: Routledge.
- BURT, Richard (1994). *The administration of aesthetics: censorship, political criticism, and the public sphere*. Minneapolis, Minn.: University of Minnesota Press.
- Brzezinski, Zbigniew - Friedrich, Carl, Joachim (1965). *Totalitarian Dictatorship and Autocracy*, Harvard university Press.
- Calhoun, C. (1992). *Habermas and the public sphere*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Castells, M. (2001). *The internet galaxy*. Oxford: Oxford University Press.
- Conway, M. (2007). *Terrorism and internet governance: Core issues*.
<http://www.unidir.ch/pdf/articles/pdf-art2644.pdf>.
- Corte's, M. (2000). *Internet censorship around the world*.
http://www.isoc.org/inet2000/cdproceedings/8k/8k_4.htm
- Crampton, J. (2003). *The political mapping of cyberspace*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Deibert, R., Palfrey, J., Rohozinski, R., & Zittrain, J. (Eds.). (2008). *Access denied: The practice and policy of global internet filtering*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Dodge, M., & Kitchin, R. (2000). *Mapping cyberspace*. London: Routledge.
- FOERSTEL, Herbert N. (1998) *Banned in the media: a reference guide to censorship in the press, motion pictures, broadcasting, and the Internet*. Westport, Conn.: Greenwood Press.

- Hays Gries, Peter and Rosen, Stanley (2010). *Chinese politics : state, society and the market*. London; New Yourk: Routledge.
- Goldsmith, J., & Wu, T. (2006). *Who controls the internet? Illusion of a borderless world*. New York, NY: Oxford University Press.
- Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). *Modernization, cultural change, and democracy: The human development sequence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- KAUR, Raminder a William MAZZARELLA (2009). *Censorship in South Asia: cultural regulation from sedition to seduction*. Bloomington: Indiana University Press.
- KRISTOL, Irving (1972). *On the democratic idea in America*. 1st ed. New York: Harper & Row.
- Morozov, E. Whither Internet Control? (*Journal of Democracy Volume 22, Number 2 April 2011*).
- Nunziato, Dawn C. (2009). *Virtual Freedom: Net Neutrality and Free Speech in the Internet Age*. Stanford: Stanford University press.
- POPPER, Karl R. (2011). *Otevřená společnost a její nepřátelé*. 2., revid. vyd. Praha: OIKOYMENH.
- Poster, M. (1997). *Cyberdemocracy: Internet and the public sphere*. In D. Porter (Ed.), *Internet culture* (pp. 202–214). London: Routledge.
- SARTORI, Giovanni. (1993) *Teória demokracie*. 1. vyd. Bratislava: Archa.
- SIMONS, Greg (2010). *Mass media and modern warfare: reporting on the Russian war on terrorism*. Farnham, Surrey: Ashgate.
- ŠUBERTOVÁ, Zuzana a Vladimír KAŠPAR (1996). *Svoboda projevu a médií v mezinárodním právu a praxi*. Praha: Syndikát novinářů České republiky.
- TALMON, J. (1998). *O původu totalitní demokracie: politická teorie za Francouzské revoluce a po ní*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Tilly, C. (2007). *Democracy*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Warf, Barney (2010). Geographies of global Internet censorship. *GeoJournal* (2011) 76:1–23.
- Zook, M. (2005). *The geography of the Internet industry*. Oxford: Wiley-Blackwell.

Odborné časopisy a další prameny:

Middle East Journal

Foreign Affairs

Human Rights Watch

International Censorship Explorer

EUROPA.EU – Oficiální stránky EU

OpenNet Initiative

Mezinárodní centrum proti cenzuře